

ב י מ י ם ה ה ם

הפרורים במחלבה:

אחד העקרין בסידור הרפת הוא סידור המנה. ואין תורה זו נקנית בעל-פה ואין לסמוך גם על חלבנים „מומחים“ בעלי נסיון של שנים רבות. אם אין בידם טבלאות של מזון, המראות את מהות המנה לפי כמות המזונות שבה ואת תר-כובת יסודותיה. ומי שקובע את מנת הפרה ע"פ שמיעה וראיה — את הכנסת הרפת הוא קובע. יסוד ההכנסה של הרפת, כידוע, הוא לא בהת-רבות הסכום הכללי של החלב, אלא אם כל פרה ופרה מכניסה יותר מהוצאותיה, וזה תלוי בטיב הפרה ובמנה.

אסור לקבוע את המנה לזמן רב, אלא מגדי-לים אותה בהדרגה בעת שהפרה מסוגלת להוסיף חלב (עד 3—4 חדשים אחרי הלידה) לאותו מק-סימום שמחיר החלב העודף, הנגרם ע"י שבוח המנה, יעלה על מחיר עודף המנה. לפי זה קוב-עים את המנה עד שהפרה מתחילה להפחית בח-לב (מששה חדשים ואילך להריון) ואז מפחיתים את המנה בהדרגה, בתשומת לב, מינימום של מזון בשביל קיום הפרה וקיום הולד בהריונה. עם השתנות המנה משתנה גם היחס בין המזונות החלבוניים לפחות חלבוניים במנה.

מלבד זה נחוץ לשים לב למיני המזון להת-אימם לטעם הפרה ועוד. רוב מיני הירק המוש-טים לפרה, חשיבותם אינה במזונם, שהנהו דל על פי רוב, אלא במלחיהם, שפעולתם חזקה על פרוצס יצירת החלב בורידים ועוזר לעיכול הקי-בה. וסידור המנות באופן יסודי ונכון אפשר רק ע"פ הוראות של רשימות וטבלאות המראות את ערכם של כל מיני המספוא. וכמה צר, שאחרי כמה שנים של עבודה בארץ, אין עדיין אצלנו בדפוס שום רשימות או טבלאות כאלו לא רק מיוסדות על בדיקות ונסיונות שבארץ, אלא אפילו מתורגמות משפות אחרות¹). משום זה שולטת בנידון זה אי הכנה גמורה, לא רק בין חלבני העיר, אלא גם ברפתות רוב משקיני החק-לאיים.

¹ הטבלאות הועירות המודפסות בבית משק האכר שכתבו שם דרך אגב — אינן מספיקות.

במקצוע זה נעשו תיקונים חשובים במחלבת בן-שמן. משנת תרע"ט ואילך הוציאו מהרפת את הפרות הגרועות ביותר, הכניסו את המנה הרציו-נלית, גמלו את העגלים מרוב הפרות תיכף אחרי הלידה (מלבד אי אלו פרות זקנות שאי אפשר היה לגמלן). עכשיו נחלבות רוב הפרות בלי עגליהן והרפת נחלצה מאז מהדפיציטים שהיו למעמסה בכל שנה והתחילה להכניס. כי אין עוד זכר לאותן פרות „הקשות“ שהכניסו 1000—1200 וגם פחות מזה ליטר חלב לשנה. אמנם ישנו עדיין פרות המכניסות 1500—1700 ליטר לשנה, אבל לעומת זאת, התרבה מספר הפרות המכניסות 2500—2700 וגם 3000 ליטר; וישנה פרה אחת הנותנת 3400 ליטר חלב לשנה.

אנו מתקשים תמיד בשאלה אם 3 חליבות מכניסות יותר חלב מפעמים ונפקא מינא — לשוק: יש לנו אפשרות להוביל פעם ביום חלב לשוק יפו ובחורף אפשר להחזיק את החלב מ-2 חליבות בשביל השוק, ע"כ טוב לחלוב שלוש פעמים, משא"כ בקיץ שאין אפשרות זו וכדי להגדיל סכום החלב מהחליבה בשביל השוק — חולבים רק פעמים. נסינו ונוכחנו שכמות החלב ביום המתקבלת משלוש חליבות היא יותר גדולה משאר פעמים, ביחוד אצל פרות הנותנות 8—10 ליטר ביום ויותר. יש פרות שע"ז שחלבו אותן רק פעמים ביום, הפסידו חלב עד 15% מהסכום הכללי, והיו גם פרות כאלו שלא הפסידו מחלבן. דבר זה תלוי כנראה מהתפתחות העטי-נים: אם יש בהם בית-קבול גדול בשביל כל החלב — אין מפסידים ואם העטינים קטנים — מפסידים.

בשביל הגדלת סכום החלב לחליבה ההולכת לשוק אפשר — אם למשל חלב הערב הולך לשוק — להגדיל את מנת הצהרים ע"ח מנת הערב וחלב הערב מתרבה ע"ח החליבות האחרות. כן גם מאריכים את השעות לחליבה זו ע"ח יתר החליבות והסכום הכללי של החלב אינו נפסד מזה.

י. ירדנאי

ומכיון שב"טבלאות" ובהרכבת המזון יש לטפל בספרות קטנות שערכן לפעמים רב, רב מאוד, בו בזמן שהפרה עצמה הנה עוד בגדר של "ספק" ידוע, חוששני כי רבים יתעייפו מהר ואולי גם יתיאשו מהר מיסוד חשוב זה של הרפת.

אני חושב איפוא, כי כדאי להשתמש זמן מה בשיטת השוודים¹ בתור יסוד להאכלת הבקר. אמת, כי גם יוצרי השיטה הזאת סמכו על ידיעתם הברורה של הפרה ושל הרכבת המזונות השונים, אולם להקלת הבוקרים החדשים סדרו שיטה זו בכדי שלא יהיו נאלצים בזמן הראשון להקדיש תשומת לב מרובה לטבלאות במיניהם השונים.

השיטה הנ"ל מיוסדת על יחידת ערכי המזון, יחידה הנה ק"ג אחד מתערובת ידועה של חמרי מזון מרוכזים.

כאן באות דוגמאות שונות של הרכב

מובן, כי אי אפשר לנו להאכיל את הפרה הדורשת גם מזון כמותי וגם איכותי — רק במזון מרוכז או להיפך. כמעט תמיד יצליח החשבון אם נתן בתור מזון היצירה, חמרים מרוכזים ובתור מזון הקיום — חמרים בלתי מרוכזים (תבן, עשב, סלק ועוד).

עלי עוד להעיר כי גם נורמה זו הנה רק נקודת משען ומן הצורך להעמיד כמעט כל פרה ל"בחינה"² ועל ידה נצטרך לעיתים די תכופות לעשות שינויים ידועים בהרכבות המזונות השונים.

יהושע ברנדשטטר

הועתק מ"השדה", כרך ב' תרפ"ב

¹ אגב: השוודים הצטיינו ביחוד בגידול עגלים, על שיטתם במקצוע זה שהראתה תוצאות מפלאות גדון בפרק מיוחד.

² אופן הוצאתה לפועל יבואר בכל משק ומשק בשעת מעשה, ועוד נחזור לדון בזה גם על דפי "השדה".

תנובת החלב ברגניה א'

בשנת תר"פ נחלבו בממוצע שנתי 13½ פרות, והן הניבו 21529 ליטר חלב, היינו בממוצע 1600 ליטר לפרה בשנה.

בשנת תרפ"א נחלבו בממוצע 16.7 פרות בעשרה חדשים, והניבו 27250 ליטר, היינו 1603 ליטר לפרה בעשרה חדשים.

תנובת החלב במרחביה

בשנת תר"פ נחלבו בממוצע 20 פרות והן הניבו 28701 ליטר חלב, היינו, 1435 ליטר לפרה בשנה.

בשנת תרפ"א נחלבו 18.6 פרות בממוצע לעשרה חדשים, והן הניבו 23196 ליטר חלב, היינו 1246 ליטר לפרה בעשרה חדשים.

לשאלת ה"טבלאות" במשקי החלב

למרות החשיבות הרבה שיש לשימוש בטב"לאות-המזון במשקי החלב, איני יכול להסכים לדעת רבים, כי השאלה הזאת היא הכי חשובה ושבה תלויה כל הצלחתה. ואולם בחרתי עתה בפרק זה, הצריך לשמש כעין תשובה לשאלת דחדים שפנו אלי בין בשיחות פרטיות ובין בבקורי במשקים — להמציא להם "טבלאות-מזון".

לא מלאתי מיד את בקשת חברי המשקים וגם עתה לא אתן עדיין "טבלאות-מדויקות", כי לדעתי דרושה הכנה ידועה בשביל השימוש באלה. אבאר: למרות זאת שהטבלאות בשיטת תיהן השונות מיוסדות על ידיעה ברורה של הפרה ונצולה הכי טוב, אין לשכוח את הצורך לנסות כל פרה וסגולותיה האינדיבידואליות לשם כיוון שינויים-קלים או גדולים — בטבלא המוגהת לפניה.

ישנן פרות המסוגלות לנצל כמויות גדולות של מזון וסגולותיהן משתלמות מצידה בצורת חלב, ולעומתן ישנן כאלה — לפעמים בנות אותו גזע — שאינן אסירות תודה כלל בעד הטוב שמעניקים להן ולהיפך (על ההיפך והגורמים בפרק אחר).